

Inventering av strandängsfåglar vid Svartåmyningens naturreservat 2024

Olof Hjelm och Bengt Boström

Linköping 2024-08-26

Bakgrund

Linköpings fågelklubb har under våren 2024 haft i uppdrag att inventera ett urval av häckande strandängsfåglar inom Svartåmynnings naturreservat. Syftet med inventeringen är att få en jämförelse av förändringar i häckfågelfaunan givet planerade åtgärder i reservatet.

Metod

Inventeringen har skett enligt Naturvårdsverkets metodik "Inventering av strandängsfåglar, Version 1:0, 2017-11-30". I korthet har sex punkter besökts vid tretillfällen under häckningstid. Dessutom särredovisas enligt uppdrag Sättunaviken/Guppan där noteringarna gjordes från samma punkt som Sättunaplattformen. Besöken gjordes 28 april, 12/15 maj och 2 juni. Punkterna (bilaga 1) är belägna i anslutning till besöksområdena till reservatet och inga besök har gjorts i områden med beträdnadsförbud. Bengt Boström genomförde samtliga besök vid LFK-tornet (norra Härnaviken), Infarten Kullen (södra Härnaviken) och Nybroparkeringen. LFK-tornet var dock inte möjligt att besöka på grund av högt vattenstånd. De besöken gjordes därför från cykelvägen längs Bergsvägen vilken erbjöd goda observationsförhållanden. Övriga punkter inventerades av Olof Hjelm. Varje punkt besöktes mellan 15 och 45 minuter beroende på vattenstånd och fågeltillgång. Vid dessa besök noterades antalet individer av tofsvipa, enkelbeckasin, rödbena, rödspov, gulärta och ängspioplärka. Dessutom eftersöktes skrattmåsar med häckningskriterium. Uppenbara flyttare togs inte med i räkningen. Eventuella häckningskriterier noterades också såsom ruvande fågel eller pulli. Utöver denna rapport skrevs även observationerna in på Artportalen.

Samtliga punkter besöktes även 16.6 då vi bedömde att ytterligare ett inventeringstillfälle skulle vara värdefullt givet den sena häckningssäsongen. Vid detta tillfälle kunde även LFK-tornet användas som observationsplats som komplement till cykelvägen längs Bergsvägen för norra Härnaviken. Vi har valt att inkludera de resultaten i tabellerna nedan.

Därutöver genomfördes flertalet besök såväl mellan som efter inventeringstillfällena främst för att följa rödspovens häckningsframgång. Vid dessa besök noterades även häckningskriterier för andra vadararter och till viss del gulärta. Den data redovisas dock inte i denna rapport men behandlas översiktligt i den avslutande diskussionen

Resultat

Noterade individer av de olika arterna vid respektive besök framgår av tabellerna nedan. När antal ruvande anges så anges först totalantalet adulta, därefter varav antalet ruvande. Pulli tillkommer utöver totalantalet adulta. Vid inventeringarna i april och maj när strandängarna i huvudsak låg under vatten inkluderas vid några tillfällen individer från den närmaste omgivningen till reservatet som setts från observationsplatsen. För tabell Nybro gäller att resultaten särredovisas i norra respektive södra delen. Det bör dock noteras att uppdelningen är svår att göra korrekt då vattenståndet ledde till att fåglarna rörde sig mellan de två områdena i stor omfattning och att omfördelning skedde när vattenståndet förändrades.

LFK-tornet	28 april	12 maj	2 juni	16 juni (kväll)	Uppskattat antal par
Tofsvipa	2	13, 1 ruvande	16, 6 ruvande	10, 2 ruvande, 2 pulli	8+
Enkelbeckasin		1	1		
Rödbena	3	2	8, 1 ruvande	8	3–4
Rödspov				1	
Gulärta					
Ängspiplärka	2	2	2	1	1–2
Skrattmås					

Infarten Kullen	28 april	12 maj	2 juni	16 juni (kväll)	Uppskattat antal par
Tofsvipa	6	4, 2 ruvande	14, 1 ruvande	8, 2 ruvande	5–7
Enkelbeckasin			3		
Rödbena	2	1	2	6	3
Rödspov	2		2		1
Gulärta			2	1	1–2
Ängspiplärka	2		1	1	1–2
Skrattmås					

Nybro	28 april N/S	12 maj N/S	2 juni N/S	16 juni N/S (kväll)	Uppskattat antal par N/S
Tofsvipa	10	6, 1 ruvande	26, 3 ruvande	4	6/4
Enkelbeckasin	10		6	6	2/2
Rödbena	4	3	1/0	4/4	2/2
Rödspov	4/2	2, varav ett ruvande par/2	2/4	1/1	2/1
Gulärla			1/0	2/2	1/2
Ängspiplärka	1/0		3/0	3/1	2/1
Skrattmå					

Nybroplattformen	28 april	15 maj (kväll)	2 juni	16 juni (kväll)	Uppskattat antal par
Tofsvipa	4	9	29	24, 2 ruvande	10+
Enkelbeckasin		2	3	4	2-3
Rödbena	4		2	2	1
Rödspov					
Gulärla					
Ängspiplärka			3	3	3
Skrattmå					

Sättunaparkeringen	28 april	15 maj (kväll)	2 juni	16 juni (kväll)	Uppskattat antal par
Tofsvipa	1	8	11	3, 1 pull	4
Enkelbeckasin	2	2	4		
Rödbena		3	2	1	1-2
Rödspov				1	
Gulärla		1	2	5	4
Ängspiplärka	4	1	6	7	5
Skrattmå					

Sättunaplattformen (exklusive Sättunaviken/Guppan)	28 april	15 maj (kväll)	2 juni	16 juni (kväll)	Uppskattat antal par
Tofsvipa			5		1
Enkelbeckasin	1		4	3	3
Rödbena					
Rödspov					
Gulärla					
Ängspiplärka	3	1		1	1
Skrattmå					

Sättunaviken/ Guppan	28 april	15 maj (kväll)	2 juni	16 juni (kväll)	Uppskattat antal par
Tofsvipa	1	1			
Enkelbeckasin					
Rödbena				1	
Rödspov					
Gulärta			2 i par	1	1
Ängspiplärka	2	1	2	1	2
Skrattmå					

Utifrån noteringarna från de olika inventeringspunkterna har det totala antalet häckande par i hela reservatet uppskattats till:

- tofsvipa 40–50 par
- enkelbeckasin 10–15 par
- rödbena 15–20 par
- rödspov 4 par
- gulärta 10 par
- ängspiplärka 20–30 par
- skratmå inga par noterades i de inventerade områdena. Sannolikt häckade ett 10-tal par.

Diskussion

Våren 2024 kom att bli ett avvikande år givet de extremt höga vattennivåerna i Roxen som ledde till att huvuddelen av strandängarna var helt översvämmade på de flesta undersökningsområdena såväl i april som mitten av maj. Även vid besöket i början av juni var vattenståndet ovanligt högt. Sammantaget fanns endast mindre arealer tillgängliga för häckande fåglar och utifrån våra observationer senare under säsongen kom många fåglar i gång sent med häckningen alternativt gjorde ett andra försök om den första spolierades av trängsel eller utsatthet för predatorer.

Ytterligare en försvårande omständighet var att avstånden från till exempel Nybroplattformen till Röudden var väldigt långt varför inventeringen inte kan anses spegla den totala populationen häckande fåglar. Detta gäller inte minst svårnoterade arter som enkelbeckasin och till viss del gulärta och ängspiplärka. Metodiken bör dock fungera för att följa förändringar över tid om samma metodik behålls flera år. Ett torrare år sker dock sannolikt en omfördelning inom reservatet då andra lämpliga häckmiljöer blir tillgängliga. Dessutom sker sannolikt även ett utbyte med det närliggande åkerlandskapet. Årets översvämnings begränsade sig inte enbart till strandängarna utan de kringliggande åkrarna och betesmarkerna erbjöd i år goda häckningsmiljöer. Samtliga undersökta arter häckade med all sannolikt även i de områdena.

Den valda inventeringsmetodiken gör det svårt att uttala sig om det totala antalet häckande par i reservatet. Vi känner oss endast säkra på antalet rödspovshäckningar. Gulärta och ängspiplärka är med all sannolikhet underskattade då de långa avstånden till vissa delar av reservatet gjorde det svårt att notera små fåglar. Enkelbeckasinerna rör sig över större områden vid spelflykt

samtidigt som även de är svårobserverade på marken om avståndet är långt. Såväl rödbenor som tofsvipor kan också röra sig över större områden, inte minst givet de varierande vattenståndet

När det gäller rödspov så anlände de första redan de sista dagarna i mars. Den 12 april noterades det största antalet för året 17 stycken varav 12 uppehöll sig på ett översvämmat fält väster om infartsvägen och 5 inne i reservatet bakom sommarstugorna och utanför parkeringen. Man kunde notera att flera rödspovar höll sig kvar i reservatets närområde när de traditionella häcklokalerna låg under vatten. 4 rödspovar sågs i Kungsbro naturreservat 20 april och andra sågs på omgivande fält och åkrar i reservatets närhet. Från maj när vattnet började sjunka undan sågs runt 8 rödspovar regelbundet på maden öster om infartsvägen och söder om sommarstugorna och ett par sågs ruva redan vid inventeringen 12 maj. 1 till 2 par rödspovar sågs då och då på de revlar som uppstod när vattnet sjönk undan i södra Härnaviken. I slutet av juni kunde så en lyckad häckning noteras på maden utanför Nybroparkeringen och sommarstugorna då ett par sågs med en halvstor pullus. Dagen efter sågs ett par med 2 små pulli i sydligaste delen av Härnaviken utanför infarten till Kullen. Våra efterföljande besök ledde till att fyra lyckade häckningar kunde konstateras. Förutom häckningen i södra Härnaviken kunde tre häckningar noteras i området söder om handikapparkeringen och sommarstugorna och öster om Nybroparkeringen varav en häckning med 2 pulli och två häckningar med en pullus. Totalt således 6 pulli. Förutom direkta observationer ger spaning från staketstolpar och intensivt varnande föräldrafåglar indikationer på förekomst av ungfåglar. Hur många av dessa som sedan blev flygga är inte helt säkert, men minst 3 och troligen alla 4 blev flygga på Nybrosidan. 1 adult sågs med två flygga 1K 21 juli i en väta utanför Nybroparkeringen och 1K-fåglarna sågs vid den vätan under en veckas tid. En 1K fågel iaktogs ute på maden så sent som 18 augusti. Det är oklart hur rödspovsungen i Härnaviken utvecklades. Bilaga 1 visar ungefärliga häckplatser för rödspovarna.

I början av juli besöktes de områden som då inte längre var belagda med beträdnadsförbud. Det konstaterades då en hel del unga gulärlor, flertalet kullar tofsvipa såväl i Härnaviken som de stora områdena öster om Svartån. Rödbenor och tofsvipor, förutom rödspovar indikerade tydligt att de hade ungfåglar som gömde sig i den höga vegetationen. Via Länsstyrelsen lyckades vi då komma i kontakt med lantbrukaren i reservatet och kunde senarelägga den planerade slått. Detta för att inte äventyra häckningsframgången för rödspovarna och de andra vadarna på strandängarna.

Observationerna indikerar att bra häckningsutfall för tofsvipa både i Härnaviken och på Nybrosidan. En första kull med tre pulli noterades redan 30 mars utanför Kullen och sedan sågs flera kullar både i norra och södra Härnaviken och på Nybrosidan. Det tycks också som även rödbenorna haft en god häckningsframgång, med intensivt varnande föräldrafåglar på flera platser och observationer av 1K fåglar. Vi följde även förekomsten av mindre strandpipare i inventeringen och kunde notera tre till fyra par i norra Härnaviken inklusive ett ruvande par och har senare sett flera 1K fåglar i området. Mindre strandpipare med pulli har också setts i ruderatområdet vid infarten till Nybro och mindre strandpipare har även sett ute på maden på Nybrosidan.

Sammantaget kan noteras att häckningsframgången för de häckande vadarna varit bättre än på flera år i reservatet. Miljön på de översvämmade maderna blev mer gynnsam för vadare genom att de var fuktigare och att det fanns vätor, dvs öppna vattenytor på maden. Markerna hade nu en mer traditionell våtmarkskaraktär och liknade mindre slätter- eller betesmark som de gjort de senaste åren. Vegetationen tilläts växa sig hög och dessutom blev predationstrycket lägre genom att rävgryten översvämmades och rävarna åtminstone temporärt försvann från reservatet.

Det är värt att notera att ett stort antal fisktärnor har häckat i reservatet och tillsammans med dem en del skrattnåsar. Häckningskriterier för skrattnåsar noterades inte vid inventeringen, men senare på säsongen har häckningar kunnat noteras. Även svarttärnor har setts i reservatet alltsedan början av maj och sedan slutet av juni sågs även flera 1K fåglar tillsammans med adulta fåglar och det finns skäl att anta att svarttärnorna häckat inom reservatet eller i dess närhet.

Vad gäller häckningsframgången för de undersökta tättingarna verkar de varit god för gulärta men är mer svårbedömd för ängspiplärka givet svårigheter att åldersbestämma ängspiplärkor vid fältbesök. Det bör noteras att området även hyser en stark population av sånglärka.

En erfarenhet från detta år med högt vattenstånd i Roxen är att högre vattennivå på maderna och områden med högre vegetation kan vara positivt för de häckande fåglarna på maden. Enkla åtgärder kan vidtas för att skapa en gynnsam vattenregim på maden även år med normalt vattenstånd i Roxen. I kombination med senarelagd slätter, kontrollerat betetryck och med lägre predation från rödrävar och mink kan det ge goda förutsättningar för ett rikt fågelliv på Svartåmyningens våtmarker i framtiden.

Bilaga 1. Ungefärliga häckplatser för rödspov 2024

